

УДК 342.726-053.2(477)

О. О. Навроцький

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту економічного факультету,
аспірант юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Статтю присвячено визначенню змістовної характеристики організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дітей. Встановлено, що організаційно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів дитини містять обов'язкові та факультативні складові. До обов'язкових складових організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів дитини слід віднести правову основу, якою регламентовано забезпечення прав та законних інтересів дитини; пріоритетні напрями публічного адміністрування прав та законних інтересів дитини; принципи, на яких побудовано адміністративно-правове регулювання забезпечення прав та законних інтересів дитини; та ін.

Ключові слова: права дитини; забезпечення прав дитини, організаційно-правові засади; законні інтереси дитини.

Постановка проблеми. Проводячи аналіз наукової літератури, що присвячена організаційно-правовим засадам відповідної діяльності органів влади чи функціонуванню органів публічного адміністрування, ми дійшли висновку, що автори не зазначають що мається на увазі під організаційно-правовими засадами, використовуючи як синонімічні поняття адміністративно-правові засади, адміністративно-правові основи, адміністративно-правові аспекти, адміністративно-правове регулювання, публічне адміністрування, а тому до предметів їх наукових досліджень, які присвячені організаційно-правовим засадам, потрапляє досить розгалужений перелік різних правових явищ та процесів, що робить категорію «організаційно-правових засад» не визначеною. Тому, для того, щоб проводити дослідження організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дитини важливо розуміти, яку теоретичну характеристику має названа категорія. Також визначення дефініції «організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дітей» є важливим з огляду на те, що зазначена категорія не визначена на рівні законодавства та у теоретичних дослідженнях вчених.

Така ситуація є одним із факторів гальмування забезпечення на належному рівні прав і законних інтересів дітей, адже діяльність органів публічного адміністрування повинна бути побудована таким чином, щоб її організаційна

та правова складові відповідали вимогам ефективного функціонування, що відображається на стані забезпечення прав дитини в Україні, який на сьогодні є «однією з наболілих проблем людства. Адже рух української громадськості до відкритого, європейського суспільства зумовлює спалах зацікавленості усієї спільноти питаннями прав дитини, що всебічно обговорюються, стають предметом дискусій, міркувань широкого суспільного загалу. Піклування про дитину, створення необхідних умов для її всебічного розвитку, забезпечення прав та свобод – це один з основних етапів на шляху трансформації всіх сторін суспільного життя в Україні» [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

При проведенні наукових досліджень на категорію організаційно-правових засад звертали увагу: Д. Г. Заброда, Р. Ігонін, Т. Є. Кагановська, Н. М. Опольська, Д. Приймаченко, А. В. Смульська та ін.

Мета статті – полягає у дослідженні організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дітей.

Виклад основного матеріалу. Що стосується теоретичного визначення організаційно-правових засад, то слід зазначити, що Д. Приймаченко та Р. Ігонін, досліджуючи співвідношення понять «організаційне забезпечення судів», «організаційне управління у судах» та «судове управління», дійшли висновку про те,

що організаційне забезпечення органів судової влади можна визначити як сукупність адміністративних, фінансових, інформаційних, організаційних та матеріально-технічних заходів, що реалізуються Державною судовою адміністрацією, мають позапроцесуальний характер впливу і спрямовані на створення та підтримання належних умов для ефективного функціонування органів судової влади [2, с. 60]. Під організаційним забезпеченням діяльності прокуратури П. І. Шаганенко пропонує розуміти комплекс нормативно-правових, матеріально-технічних, фінансових, кадрових, інформаційних та оперативних заходів, які направлені на раціональний розподіл трудової діяльності, гарантування правого статусу прокурорів, забезпечення адекватними умовами праці, підтримку організаційного порядку, психологічно здорової атмосфери у колективі з метою досягнення високої ефективності виконання прокуратурою своїх повноважень і містить регулярну щоденну процесуальну та іншу діяльність органів прокуратури, а також контроль та оцінку виконаної роботи [3, с. 146].

О. Синкова зазначає, що організаційно-правове забезпечення управлінського аудиту дозволяє: погоджувати цілі, засоби та методи їх досягнення; формувати критерії для оцінки діяльності апарату управління; регламентувати виконання функцій управління в органі виконавчої влади за змістом і часом; впроваджувати найкращі управлінські технології та зменшувати дублювання, непродуктивні витрати та втрати часу [4, с. 80]. Але, на наш погляд, більш чітку та всеосяжну характеристику організаційно-правових засад надає Д. Г. Заброда, зазначаючи, що організаційно-правові засади містять обов'язкові та факультативні елементи. До обов'язкових елементів організаційно-правових засад відносяться правова основа (законодавство); об'єкт правового регулювання; пріоритетні напрями, принципи; суб'єкти та їх завдання, функції та повноваження; засоби (заходи та методи), за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин, у тому числі й відповідальності та механізми контролю й нагляду. До факультативних елементів організаційно-правових засад Д. Г. Заброда пропонує включити організацію міжнародного співробітництва у відповідній сфері (галузі); інформаційне забезпечення; специфіку фінансування; особливості взаємодії та координації у певній сфері (галузі) [5, с. 47].

На сьогодні невіддільною складовою організаційно-правових засад забезпечення прав

і законних інтересів дітей є правова основа, а саме чинне законодавство, нормами якого урегульовані права та законні інтереси дитини. Таку правову основу складають: Декларація прав дитини від 1959 року, Конституція України (ст. ст. 24, 51, 52, ч. 6 ст. 92); Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, що ратифікована Україною 27 лютого 1991 року, а також Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, ратифікований Україною 3 квітня 2003 року, Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, ратифікований Україною 23 червня 2004 року та Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо процедури повідомлень, ратифікований Україною 16 березня 2016 року; Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці від 17 червня 1999 року, що ратифікована Україною 5 жовтня 2000 року; Європейська соціальна хартія (ч. ч. 3, 4, 5 ст. 8; пункт (с) ч. 1, ч. 2 ст. 27), ратифікована Україною 14 вересня 2006 року; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 24), ратифікований УРСР 19 жовтня 1973 року; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ст. ст. 10, 12, ч. ч. 3, 4 ст. 13), ратифікований УРСР 19 жовтня 1973 року; Сімейний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. ст. 12, 13, 24¹, ч. 4 ст. 34, ч. 3 ст. 35, ч. 2 ст. 40, ч. 2 ст. 41, ч. 2 ст. 156, ст. 180, ч. 1, 3, 4 ст. 184); Кримінальний кодекс України (п. 2 ч. 2 ст. 115, 117, ч. 2 ст. 135, ч. 2 ст. ст. 136, 148, 150, 151, 166, 169); Цивільний кодекс України (ч. 2 ст. 25, ч. 3 ст. 29, ч. 1 ст. 35, ч. 3 ст. 72, ч. 2 ст. 258, ч. 2, 3 ст. ст. 295, 1183, ч. ч. 1, 4 ст. 1200, ч. 2 ст. 1298); Закони України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 року, «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 4 вересня 2008 року, «Про дитяче харчування», від 14 вересня 2006 року, «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 року, «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року, «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16 листопада 2000 року, «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року, «Про основи соціального захисту безпритульних осіб та бездомних дітей» від

2 червня 2005 року, «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1991 року, Концепція державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року від 5 квітня 2017 року та ін.

Але попри те, що на сьогодні права та законні інтереси дитини забезпечуються достатньою кількістю нормативно-правових актів, на практиці та у повсякденному житті знаходяться прогалини та колізії при реалізації таких прав та законних інтересів.

Ретельне вивчення нормативної бази, яка сьогодні покликана забезпечити права та законні інтереси дитини, дало підставу визначити, що до основних елементів організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дитини слід віднести послідовні та взаємоузгоджені пріоритетні напрями діяльності органів публічного адміністрування у цій сфері; основні принципи, які повинні бути «фундаментальною основою, обов'язковими та беззаперечними вимогами» [6, с. 69], що покладені в основу діяльності органів публічного адміністрування у сфері забезпечення прав дитини, а саме принцип гуманізму, демократичності, законності, рівності, поділу влади, справедливості, інтеграції у міжнародну систему захисту прав дитини, а також принципами стабільності та дитиноцентричності; встановлення суб'єктів, їх завдань, функцій та повноважень, діяльність яких спрямована на забезпечення прав та законних інтересів дитини, а також налагоджена взаємодія та упорядкований, раціональний, послідовний та субординаційний розподіл компетенції між органами публічного адміністрування у сфері забезпечення прав дитини, а також оснащення таких органів професійними, кваліфікаційними працівниками, тобто належним кадровим забезпеченням; механізм контролю та надзору щодо забезпечення прав та законних інтересів дитини, який зосереджено у різних формах та обсягах діяльності публічної адміністрації, а «система державного контролю у сфері публічного адміністрування не вичерпується і не зводиться до системи органів. Вона набагато ширша, оскільки включає і органи та осіб, для яких контроль не є основною діяльністю, а також різноманітні форми його проведення. Отже, система державного контролю включає органи і посадових осіб, наділених державою контрольними повноваженнями щодо органів публічного управління, форми і методи контрольної діяльності та взаємозв'язки між ними» [7]. Та-

ким чином аналіз Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини дає змогу стверджувати, що у цьому документі містяться тільки його права та завдання, але і серед них регламентовано, що Уповноважений Президента України з прав дитини здійснює контроль за дотриманням чи забезпеченням прав дитини. Окремими нормами щодо здійснення контролю спеціальними органами і службами у справах дітей у Законі України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» прописані положення стосовно того, що центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей здійснює контроль за умовами утримання та виховання дітей у відповідних закладах, а також контролює та координує діяльність служб у справах дітей. Крім цього, ст. 16 зазначеного Закону встановлено, що Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування у межах своєї компетенції здійснюють контроль за діяльністю органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів соціального захисту для дітей. Таким чином, можна стверджувати, що згідно з чинним законодавством контроль та нагляд як обов'язковий елемент організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів дитини в Україні покладено на Кабінет Міністрів України, відповідні центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямована на реалізацію прав дитини, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за діяльністю органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів соціального захисту для дітей.

Висновки і пропозиції. Ураховуючи вищеведене можна зробити висновок про те, що організаційно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів дитини містять обов'язкові та факультативні складові. До обов'язкових складових організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів дитини слід віднести правову основу, якою регламентовано забезпечення прав та законних інтересів дитини на сучасному етапі розвитку нового для України інституту публічного адміністрування; пріоритетні напрями, у ході реалізації яких повинно відбуватися публічне адміністрування прав та законних інтересів дитини; принципи, на яких побудовано адміністративно-правове

регулювання забезпечення прав та законних інтересів дитини; встановлення суб'єктів публічного адміністрування та визначення їх завдань, функцій та повноважень у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини; належне кадрове забезпечення органів публічного адміністрування, які здійснюють діяльність у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини, а також механізм контролю та надзору щодо забезпечення прав та законних інтересів дитини. До факультативних складових організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів дитини слід віднести організацію міжнародного співробітництва у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини; специфіку фінансування потреб дитини та особливості взаємодії органів публічного адміністрування у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини.

Список використаної літератури:

1. Опольська Н. М. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / Н. М. Опольська. – Київ, 2010. – 24 с.
2. Приймаченко Д. Співвідношення понять «організаційне забезпечення судів», «організаційне управління в судах» та «судове управління» / Д. Приймаченко, Р. Ігонін // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 1. – С. 57-66.
3. Шаганенко П. І. Поняття організаційного забезпечення діяльності органів прокуратури / П. І. Шаганенко // Часопис київського університету права. – 2015. – № 4. – С. 144-147.
4. Синкова О. Організаційно-правові засади управлінського аудиту в органах виконавчої влади / О. Синкова // Підприємництво, господарство, право. – 2013. – № 4. – С. 80-82.
5. Заброта Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії / Д. Г. Заброта // Науково-практичний журнал Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2013. – № 2. – С. 45-51.
6. Григоренко Є. І. Основоположні принципи права як підґрунтя реформування та розвитку правового інституту юридичної відповідальності військовослужбовців / Є. І. Григоренко // Конституційне реформування в Україні: сучасні виклики та тенденції: XIII міжнародна науково-практична конференція, 21 квітня 2017 р.: тези доп. – Х., 2017. – С. 69-72.
7. Стрельченко О. Г. Контроль як засіб забезпечення законності у сфері охорони здоров'я / О. Г. Стрельченко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-2-2012/item/49-kontrol-yak-zasib-zabezpechennya-zakonnosti-u-sferi-okhorony-zdorov-ya-strelchenko-o-h>.

Навроцкий А. А. Современное понимание организационно-правовых основ обеспечения прав и законных интересов детей

Статья посвящена определению содержательной характеристики организационно-правовых основ обеспечения прав и законных интересов детей. Установлено, что организационно-правовые основы обеспечения прав и законных интересов ребенка содержат обязательные и факультативные составляющие. К обязательным составляющим организационно-правовых основ обеспечения прав и законных интересов ребенка следует отнести правовую основу, которой регламентировано обеспечение прав и законных интересов ребенка; приоритетные направления публичного администрирования прав и законных интересов ребенка; принципы, на которых построено административно-правовое регулирование обеспечения прав и законных интересов ребенка и др.

Ключевые слова: права ребенка, обеспечение прав ребенка, организационно-правовые основы; законные интересы ребенка.

Navrotskyi O. O. Modern understanding of the organizational-legal framework for ensuring the rights and legitimate interests of children

The article is devoted to the definition of a meaningful characteristic of the organizational and legal bases for ensuring the rights and legitimate interests of children. It is established that the organizational and legal framework for ensuring the rights and legitimate interests of the child contains mandatory and optional components. The legal basis that regulates the rights and legitimate interests of the child should be included in the mandatory components of the organizational and legal framework for ensuring the rights and legitimate interests of the child; principles on which the administrative and legal regulation of ensuring the rights and legitimate interests of the child is built, etc.

Key words: child's rights, ensuring the rights of the child, organizational and legal framework; Legitimate interests of the child.